

SEMINAR O NIČEOVOM ZARATUSTRI

Karl Gustav Jung

In the spring of 1934 Dr. C. G. Jung brought to a conclusion a seminar at the Zurich Psychological Club which had been running since October 1930.

From 1934 to 1939 the subject was Nietzsche's „Zarathustra“ that was destined to end before its natural culmination, drowned out by the alarms of war as the fateful summer of 1939 approached. Jung believed that Nietzsche's psychosis announced itself long before the break in 1889, and the neurosis, he was sure, was there all along. About the mental illness, Jung had no romantic illusions. Against Freud, he maintained with firmness that „art is not a morbidity“.

Predavanje V

20. februar 1935

Prof. Jung: Ovđe je pitanje koje nije baš pitanje. Anonimni pisac koji se potpisuje sa Mrs. Paukova Mreža poslao mi je ovaj prilog. „Profesor Natčovjekova sugestija je da je crna svastika okretanje Zemlje oko sunca povezano sa četvoro kvadratnim aspektom zemlje (budući da je svastika kvadrat) i sa kineskom *I Ching* diskusijom u kojoj ste opisali kineski kvadrat kao kretanje – vrtlog. Kao što je Zemlja i tijelo, svastika je takođe muškarac koji se takođe povezuje sa Akvarijusom, Vodonošom. Ja sam takođe u iskušenju

da pomenem Pegaza, kvadratnu konstelaciju koja ima veze sa inspiracijom i koja bi bila povezana sa zlatnom sunčevom svastikom. Stoga svastika kao simbol sadrži sve elemente kojima se bavi Zaratustra.

Da postoji veza je nepobitno: tu je sinhrona veza, a tada je Pegazov posao najzanimljivija aluzija. Mrs. Paukova Mreža mora poznavati mape neba. Istina je da je iznad Akvarijusa kvadratna konstelacija Pegaza, kao što sam pomenuo u prethodnom seminaru. Da je to povezano sa sunčevom svastikom, to ne vidim. Da je pisac malo elaborirao ove aluzije to bi nam pomoglo da ih bolje razumijemo. Ima previše preskoka u njima. One sadrže mnogo dobrih intuicija, ali bi bilo poželjno da imaju malo više sadržaja.

Još uvijek smo u poglavlju „O Preziračima Tijela“. Zaglavili smo se na ovom paragrafu „Instrumenti i igračke su um i duh“. Ovde imamo izvjesne teškoće sa njemačkom riječi *Sinn* (njem. – smisao, pp.). U sumiranju rekao bih da je njemački koncept *Sinn* povezan sa duhom vrsta antiteze, *Sinn* i *Geist*, i ovde se može koristiti riječ riječ *Gemut* (njem. – udoban, pp.) da izrazi značenje riječi *Sinn*. Takođe se može reći da emocionalna psiha i duh, *Seele* (njem – duša, pp.) i *Geist* (njem. – duh, pp.) očito izražavaju cjelinu. On kaže, sada su oni instrumenti i igračke što bi značilo da nijesu stvari po sebi već aplikacije, funkcije, epifenomeni ili dodaci, jer je „iza njih još uvijek Sopstvo“. Drugim riječima, oni su fenomeni i manifestacije ishodišnog entiteta koji bi značio neku apsolutno određenu stvarnost, i ona se pronalazi u Sopstvu.

Sa konceptom Sopstva ulazimo u sferu naše psihologije koja je takođe došla do zaključka da se cjelokupno psihološko biće čovjeka ne sastoji samo od svijesti, već i od nesvjesnog. Očigledno ego, personifikacija centra svijesti, ne može biti naše cjelokupno psihološko postojanje: potrebno je i nesvjesno da bi činili cjelinu. I ako se nesvjesno pridoda svjesnom, onda središnje

biće, ili rezultanta to dvoje, bio bi alter ego. Jer kad neko otkrije nesvjesno on takođe otkriva sebe, ali pod sasvim drugačijim aspektom; otkriva se drugo ja unutar sebe. To uzrokuje, kao što znate, ogromni konflikt jer nismo jedno sa našim nesvjesnim, tako da je alter ego takođe obilježen kao Sjenka; kao po pravilu svako ima najveći problem da prihvati Sjenku, činjenicu vlastite negacije. Jer taj drugi u nama je tako sasvim drugačiji od svjesnog ega da se može reći da je negacija ega, posebno kada je neko u dilemi što od to dvoje treba da bude; Sjenka je toliko snažna da možete iskreno biti u nedoumici što ste stvarno.

Na primjer, imati fantaziju o ubijanju svojih neprijatelja za izvjesne ljude je dovoljno da povjeruju da su potencijalne ubice, da smatraju da su potpuno pogrešni đavolova djeca i tada postaju depresivni kao da bi posjedovanje nečega suprotnog od njih značilo da su ništa drugo nego loši. Takvi ljudi su skloni da misle da je čovjek koji ubije drugog čovjeka, ili koji laže ili krade, potpuno crn bez dobrog u sebi; i naravno, oni su krajnje netolerantni za slabosti drugih ljudi jer ne mogu ostati sa vlastitim. Jedan od glavnih zadataka analize je da nosi te dvije strane zajedno, da učini prihvatljivim za ljude da nijesu samo neki blistav ego koji je uvijek u najpovoljnijem stanju, nedavno okupan i spreman za salon, već da takođe imaju i drugu stranu koja nije prihvatljiva i koja ne može biti prikazana u javnosti. Takva činjenica ne znači da je čitava mješavina pokvarena; to samo znači da torta ne sadrži samo šećer, već takođe i malo soli, i da materija od koje je neko uglanom sastavljen ima i svoje mane. Nije sasvim čista.

Dakle, budući da je cjelina čovjeka nešto sasvim različito od svjesnog ega, ona zaslužuje drugo ime, pogotovo zato što, kad asimilujete nesvjesno, osjećate određenu objektivnost o sebi. Zapravo ne možete asimilovati sebe, ne možete živjeti sa sobom, ukoliko ne razlikujete sebe kao svojevrsnu datost, činjenicu, da ste objektivna činjenica. Ako pretpostavite da ste samo

svjesni ego tada je to kao da ste *željeli* da izazovete određene događaje, ili da ste neke stvari uradili namjerno; ali ne možete poreći da izgleda kao da su se upravo dogodile za vas, kao da ste ih susreli ili možda kao da ste savladani nečim čudnim i objektivnim. Pa, ako možete asimilovati vašu Sjenku onda izgleda da niste samo subjektivni, nego takođe i objektivni. Vidite, asimilujući nesvjesno vi povećavate opseg bića do nekog nepoznatog stepena. Štoviše, vi u vašu cjelinu uključujete nešto što nije pod kontrolom možete kontrolisati samo ono što je u svijesti.

To je kao da ste vladar zemlje koja vam je samo djelimično poznata, kralj zemlje sa nepoznatim brojem stanovnika. Ne znate ko su i kakvo im je stanje; ponovo i ponovo otkrivete da imate stanovnike u vašoj zemlji o čijem postojanju nemate pojma. Stoga, ne možete preuzeti odgovornost, možete samo reći: „Pronalazim sebe kao vladara zemlje koja ima nepoznate granice i nepoznato stanovništvo koje posjeduje kvalitete kojih ja nijesam sasvim svjestan“. Onda ste odjednom izvan svog subjektiviteta i suočeni sa situacijom u kojoj ste neka vrsta zatvorenika; suočeni ste sa nepoznatim mogućnostima jer mnogi od ovih nekontrolisanih faktora mogu u bilo koje vrijeme uticati na sve vaše akcije i odluke. Tako ste neka komična vrsta kralja u zemlji, kralj koji stvarno nije kralj, koji zavisi od mnogih nepoznatih kvaliteta i uslova, tako da često ne možete sprovesti svoje sopstvene namjere. I stoga je bolje uopšte i ne govoriti o kralju i biti samo jedan od stanovnika koji ima samo jedan ugao teritorije na kojem vlada. I što je vaše iskustvo veće vi vidite više da je vaš ugao beskonačno mali u poređenju sa ogromnim stepenom nepoznatog koje je protiv vas. Stičete sasvim novu ideju da je Sopstvo očito nešto izuzetno uticajno i mnogo snažno, i vi ste upravo dio njega; i ne znate koliko beskrajno mali dio – ili ste možda značajan dio. Ali, u svakom slučaju morate pretpostaviti stav o nekome što je uspostavio svoje malo kraljevstvo na kontinentu nepoznate širine, i izvan

nejasne granice vašeg svjesnog kraljevstva je apsolutno nepoznato. Dakle, ako pretpostavite da se čitav ovaj kontinent u kojem je vaše malo kraljevstvo nalazi pod vlašću centralne vlasti, tada bi centralna vlast takođe bila vaš kralj; a vi bi bili subjekat te nepoznate velike vlasti. I to bi bilo Sopstvo o kojem mi mislimo u psihologiji.

Naravno, ja znam da je Niče imao takav koncept zato što sam pročitao *Zaratuštru* po prvi put kada sam imao dvadeset i tri godine, a zatim kasnije u zimu 1914. – 1915. godine, studirao sam ga vrlo pažljivo i načinio mnogo pribilješki. Već sam se interesovao za koncept Sopstva, ali mi nije bilo jasno kako ga treba razumjeti. Napravio sam bilješke, međutim kad sam prošao kroz ove pasuse učinile su mi se vrlo važnim. Ipak ih nisam mogao koristiti jer je nešto nedostajalo u *Zaratuštra* konceptu nesvjesnog; postoji samo svjesno. *Gemut* i *Geist* bi bili kvaliteti ili sadržaji svijesti. Stoga je postojala mogućnost – koju sam vidio čak i onda u *Zaratuštri* – pogreške koju zapravo pravi Niče; naime, on poistovjeđuje ego sa Sopstvom i stoga sa Natčovjekom. Njegov ego se jednostavno stapa u Natčovjeka, kao što smo videli. To bi bila neka inkarnacija Sopstva. Ali, Sopstvo je puno više; ne možete se sa njim poistovjetiti bez izlaganja riziku fatalne inflacije. Dakle, kobni kraj čitave priče – kamen koji je bačen uvis pada natrag na vas. Takva identifikacija može samo voditi do eksplozije.

Koncept Sopstva i dalje mi se preporučivao, ipak. Ja mislim da je Niče mislio o stvari po sebi iza psihološkog fenomena. To je jasno izraženo u pasusu: „Sopstvo traži sa očima čula, takođe sluša sa ušima duha“! Sopstvo koristi naše mentalne i psihičke fenomene kao sredstvo prevoza; to jest, naša psiha se koristi kao sredstvo izražavanja Sopstva, ili za Sopstvo. Tada sam takođe vidio da je on stvorio koncept Sopstva koji je sličan istočnom konceptu; on je Atman ideja. Ne znam da li je Niče bio pod uticajem nečega indijskog što je pročitao, ali radije sumnjam u to;

izgleda mi kao da je to njegovo originalno otkriće. Naravno, činjenica da postoji kolektivno nesvjesno u kojem su sadržani svi koncepti iz kojeg ih je uzeo Istok razlog je zašto se pronalaze mnoge istočne paralele takođe i u majstor Ekartovim spisima, čak i kod Kanta.

* * *

Vidite, koncept Sopstva je pravi simbol. Simbol koristimo da bi izazili nešto što inače ne može biti izraženo nekim drugim sredstvom u trenutku kad imate bolji izraz to više nije simbol. Simbol se odmah uruši kad iza njega možete videti. Zašto treba biti komplikovan, zašto bi trebalo koristiti aluzije kada se to može reći na mnogo jednostavniji način? Naravno, o ideji Sopstva može se misliti budući da je riječ o manifestaciji, fenomenu – možete od nje napraviti crtež ako vam se sviđa. Čakre su, na primjer, faze Sopstva, Sopstvo u njegovim različitim manifestacijama. Ili uzmite veoma kompletnu mandalu, Tibetansku mandalu sa četiri kvadratna stupa, varja mandalu; ona je potpuno apstraktna. To je simbol jer možete razgovarati o njoj, možete je objasniti. Ali, nikad ne možete objasniti što je Sopstvo jer je Sopstvo po sebi nezamislivo. Dakle, ono tako nije ovde; ono je za Ničea mnogo više određeno. On barata sa njim kao da je objašnjivo i poistovjećuje ga sa tijelom:

„Sopstvo uvijek osluškuje i traži; upoređuje, gospodari, osvaja i uništava. Ono vlada i takođe je vladar egu“.

Ovde to imate; ono je stvar u kojoj je sadržano „ja“, za koje je „ja“ subjekat.

„Iza tvojih misli i ošecanja, brate moj, nalazi se moćni gospodar, neki nepoznati mudrac – on se zove Sopstvo, on stanuje u tijelu“.

I ovde ga on objašnjava, i ovde on pada jer vi ne možete reći da je ono ovo ili ono, ono je uvijek *neti – neti* (indijska formula-cija koja se obično prevodi „ni ovo, ni ono“). Ali, on zna da je ono tijelo, a to je pogreška; ako poistovjeti tijelo sa Sopstvom, on Sopstvo donosi u tijelo, ili tijelo podiže u Sopstvo i to proizvodi

inflaciju tijela. To je vrlo čudna činjenica da je intuitivni Niče trebalo da precijeni tijelo u tolikoj mjeri. Naravno, tijelo je izuzetno važno ali to je precjenjivanje. I to je prilično interesantno da ga on naziva „moćni gospodar“, jer može se reći da je ta riječ uzeta doslovno iz tekstova *Upanišada* i tantričke filosofije. U sistemu čakri bog se pojavljuje kad je svijest razvijena kao *anahata*. Ta, dva principa tijela su podijeljena *prana* i duh, srce sadrži vatru *manipura* odozdo, a pluća eteričnu tanku supstancu odozgo. I tu se razumijevanje Sopstva javlja kao izmirujući princip, moćni gospodar, u ovoj čakri zove se *Ishvara*; u *anahata* *Ishvara* prvo postaje vidljiva kao palčić u centru trougla, gospodar, „nepoznati mudrac“.

Da se Sopstvo razumije kao stari mudrac takođe je istočna ideja. Postoji kineski tekst donesen u japansku filozofsku literaturu koji kaže: „Ako misliš da si sam i da možeš raditi ono što ti se sviđe zaboravljaš na starog mudraca koji prebiva u tvom srcu i zna sve što ti radiš“. To je Sopstvo koje prebiva u *anahata* čakri, centru srca, i to bi naravno bio arhetip mudrog starca. Jer za onog ko je dostigao samo *anahata*, arhetip mudrog starca još uvijek sakriva simbol Sopstva. To je kao da je Sopstvo sadržano u njemu, kao i na određenom nivou anima sadrži sve naredne figure poput mudrog starca i Sopstva. Onda, naravno anima je „Ona – koja – mora – biti – poslušna“, kao što je Rider Haggard rekao, ona je potpuno slijepa. I ta figura, „Ona – koja – mora – biti – poslušna“, ona reprezentuje mudrost prošlih vremena, koja razumije sve tajne vještine i gotovo je besmrtna, takođe bi sadržala čarobnjaka; i utoliko što reprezentuje gotovo božanski princip ona sadrži Sopstvo. Sve ove figure nesvjesnog kao da isijavaju kroz figuru koja se zapravo opaža. Ponekad anima ima gotovo hermafroditiski aspekt; između anime i mudrog starca postoji arhetip hermfrodita koji prosto dolazi iz činjenice da anima takođe sadrži i muški princip. To je kao da anima ima animus – moglo bi se reći – ali animus je duh. On je mudri starac.

Ako je neko u fazi u kojoj je moguće da razumije nešto izvan anime, tada ženski aspekt nesvjesnog više ili manje nestaje i umjesto njega postoji muški animus aspekt: mudri starac koji je sada praktično božanstvo jer je jedan korak bliže ukazivanju Sopstva.

Vidite, anima se može pojaviti u *anahata čakri* zato što u području srca, de postajete svjesni ošućanja, vi počinjete da razlikujete i sudite. Tada znate što je vaše vlastito i što pripada nekom drugom; ne prepoznajete samo razliku u sebi već i razliku između sebe i drugih ljudi. Tako da imate šansu da na tom nivou shvatite animu, a zatim kroz animu dobija se prvi nagovještaj *Ishvara*. Onda je sljedeći centar, *visuddha*, koji je u grlu lotos centar. U tantričkim tekstovima stoji da je onima koji dostignu taj nivo data moć riječi i to je kraljevstvo mudraca. I u *visuddha* imate ukazivanje bijelog slona, velike božanske snage koja je takođe sadržana u *muladhara*, ekvivalentu Zemlje – naime, vrsti mudrosti koja čuva Zemlju *in suspensio* (lat. – u ravnoteži, pp), koja balansira vašu stvarnost tako da iskreno možete biti u nedoumici da li je stvarnost ovo ili ono, ili je samo zastor. Zatim naravno, sljedeća stvar je *ajna* u kojoj imate manje ili više čistu viziju Sopstva. Ali, Sopstvo se stvarno pojavljuje samo u *sahasvarara*, hiljadulatičnom lotosu koji je simbol Sopstva.

To je kao da ste došli odozdo poput primordijalnih Pueblo Indijanaca koji dolaze kroz sve one pećine penjući se iz najmračnije pećine do najgornje de je još uvijek mračno, dok na kraju ne izađu na površinu zemlje. To bi bila *anahata* u regionu dijafragme. Riječ *dijafragma* dolazi od grčke riječi *phren* što znači um. Na tom nivou počinje svijet; počinje razlikovanje. Ali, ispod je samo *participacija*, *manipura*; i još uvijek niže pećine korespondiraju sa *svadhisthrana* i *muladhara*. Zatim iznad dijafragme izlazite u kraljevstvo vazduha de se počinje pojavljivati Sopstvo. To je takođe u skladu sa poznatom tekstom *Upanišada* o Yajnavalkiya, mudracu u kraljevskom zamku. Dugo su pričali

i kralj ga upita: „Sa kojom svjetlošću ljudi izlaze, rade svoj posao i vraćaju se“? Mudrac odgovori: „Sa svjetlošću sunca“. Zatim kralj upita: „Ali, kada je sunce ugašeno, sa kojom svjetlošću ljudi izlaze, rade svoj posao i vraćaju se“? „Sa mjesječevom svjetlošću“. Tako to ide, kada je mjesec ugašen oni će izaći sa svjetlošću zvijezda, a zatim sa svjetlošću vatre, a kad i vatra bude ugašena „sa kojom svjetlošću oni mogu tada raditi svoj posao i još uvijek živjeti“? I mudrac odgovori: „Sa svjetlošću Sopstva, konačnom svjetlošću“.

Kod Ničea sve to nedostaje što ukazuje da nije imao posebno znanje o Istočnoj filosofiji; da je imao vjerovatno ne bi poistovjetio Sopstvo sa tijelom. Naravno, potrebno je povezati tijelo sa Sopstvom, jer je razlikovanje tijela razlikovanje pojave Sopstva u trodimenzionalnom prostoru, budući da je to naravno ponovo funkcija slična umu. Ne možete reći da je um funkcija Sopstva bez priznavanja da je takođe i tijelo funkcija Sopstva. Inače, naravno, vi činite um funkcijom tijela i onda bi psihološki princip bio neka vrsta epifenomena, hemije tijela. Mi smo sada dovoljno informisani o hipotetičkoj prirodi stvari, međutim treba znati da je praktično isto hoćemo li reći da je tijelo funkcija psihološke funkcije, ili da psihološka funkcija uopšte nije funkcija već samo epifenomenološki princip tijela, sekundarni fenomen – tijelo kao primarni fenomen. Ali, tijelo je naravno takođe konkretizacija ili funkcija nepoznate stvari koja proizvodi psihi kao i tijelo, razlika koju pravimo između psihe i tijela je vještačka. To je učinjeno radi boljeg razumijevanja. U stvarnosti ne postoji ništa osim živo tijelo. To je činjenica i psiha je živo tijelo, kao što je i tijelo živa psiha: to je baš isto. Nekada, kada bi se kazalo „tijelo“ pretpostavljalo se da je nešto izrečeno; mi danas znamo da je to samo riječ. Zaratustra nastavlja: „Ima više pameti u tvom tijelu nego u tvojoj najdubljoj mudrosti. I ko onda zna zašto je tijelu potrebna tvoja najdublja mudrost? Tvoje se Sopstvo smije tvom egu i njegovom gordom šepurenju. Što

su za mene ova gorda šepurenja i letovi misli? Ono sebi kaže: Obilazni put za moje namjere. Ja sam vodeća nit egu i pokretač njegovih misli.“

Sopstvo kaže egu: „Osjeti bol“! I nakon toga ono pati i razmišlja kako mu može stati na kraj – i da baš zato treba da misli.

Sopstvo kaže egu: „Osjeti radost“! I nakon toga ono se raduje i misli koliko će se puta još radovati – i za koju svrhu treba da misli.

Preziračima tijela reći ću riječ. To što preziru dolazi iz njihovog poštovanja. Što je to što je stvorilo njihovo poštovanje i prezir, vrijednost i volju?

Stvaralačko Sopstvo za sebe je stvorilo poštovanje i prezir, radost i tugu. Stvarajući za sebe tijelo stvorilo je duh kao ruku svoje volje“.

Ono što on ovđe kaže o Sopstvu apsolutno je za vrh; Sopstvo stvara za sebe čak poštovanje i prezir. To je razumijevanje koje je tipično za Istok; i nije za Zapad. Ali, to je tipični Niče i ovđe je Niče veoma velik; crpi iz vrlo dubokih izvora. Na Istoku oni to odavno znaju; tako su za njih ljubav prema Bogu i mržnja prema Bogu u biti isto. I to sa pravom, jer je samo bitno da se bavite tom stvari, i onda nije bitno da li se bavite mržnjom ili ljubavlju. Stoga, oni imaju poslovicu da ako čovjek voli Boga potrebno mu je sedam inkarnacija da bi došao do njega, ali ako ga mrzi potrebne su mu samo tri. Po pravilu, zaista smo daleko više zabrinuti kad mrzimo nego kad volimo, i u toj istočnoj posloVICI prepoznaje se ova vrsta psihologije. Dakle, za Sopstvo nije važno da li volite ili prezirete; jedino je važno da ste zabrinuti.

Ali ovđe ponovo Niče čini jednostranu identifikaciju Sopstva sa tijelom i naravno to nije zadovoljavajuće; on obdaruje tijelo kreativnim sposobnostima i značajnim mogućnostima koje se čak ni sa ogromnim naporom imaginacije ne mogu u njega smjestiti. Jer mi previše dobro znamo da je tijelo biološka funkcija, što se vidi iz toga kako se ponaša u eksperimentalnoj biologiji. To stvarno nije tijelo ono što obnavlja oštećeno tkivo; to

je posebni životni princip koji obavlja posao i ne treba ga stavljati u hemiju tijela. Na primjer, ne možete objasniti pojedinim hemijskim sastojcima tijela kako se može proizvesti tkivo koje je potpuno strano za tkivo iz kojeg je uzeto; a ipak to je slučaj. Izveden je vrlo interesantan eksperiment na oku daždevnjaka, na primjer. Sočivo oka je izvađeno i ono je zatim zamijenjeno novim. Ali ektoderm, embrionalno tkivo iz kojeg je sočivo uzeto potpuno je različito od mezoderma, tkiva irisa iz kojeg je novo sočivo, moglo bi se nazvati vještačko sočivo, stvoreno. Tako da se neko posebno tkivo u tijelu može koristiti pomoću životnog principa da proizvede nešto posve drugačije tkivo. Vidite, naučili smo da je tkivo u tijelu tako različito od ćelija žlijezde; nijedno drugo tkivo osim tkiva žlijezde od njega se ne može stvoriti, može se razmnožavati ali nikad neće postati mišićno tkivo, na primjer. Još tamo u životu pronalazimo da je to moguće, i to se ne može objasniti inherentnim kvalitetima tkiva. Dakle, ideja o vrsti neovitalizma je uvedena i još uvijek je predmet diskusije; mora se zamisliti vrsta životnog principa koji ima sposobnost korišćenja tkiva iz tijela, kao što se vidi, i ne zavisi od kvaliteta pojedinog tkiva. Naravno, u Ničeovo vrijeme te stvari su bile potpuno nepoznate, čak i da su bile poznate on vjerovatno ne bi čitao tu vrstu literature. Tako, on precjenjuje tijelo. Ali, nalazi za potrebno da kaže „kreativno“ tijelo, i u tome se vidi ustupak kreativnom principu.

„Čak i u svojoj ludosti i preziru svaki od vas služi svome Sopstvu, vi prezirači tijela. Kažem vam, vaše Sopstvo želi da umre i da se odvrti od života.

Vaše Sopstvo više ne može da radi ono što najviše želi - da stvara izvan sebe. To je ono što najviše želi, to je sav njegov žar.

Ali, sada je tako kasno da to učini – tako da vaše Sopstvo želi da umre, vi prezirači tijela“.

Što je značenje ovog pasusa?

Prof. Reichstein: Ja mislim da je glavni smisao da je cilj života smrt, ali možda je i nešto od Ničeove lične psihologije

pomiješano. Prethodna rečenica jako puno sugerije scenu sa igračem na konopcu i lakrdijašem, i u samom tom pasusu mora biti mnogo lične psihologije.

Prof. Jung: Sasvim tako.

Miss Wolff: Ja mislim da je to takođe istorijski problem njegove epohe. Prije toga, tijelo nije sasvim otkriveno; bilo je nepoznata stvar i zato ostaje na strani Sopstva kao nepoznatog dijela psihe. Pa, naravno tijelo dobija mnogo na težini, zato je to promjena na koju se prvo mora navići. I onda je ono takođe simbol.

Prof. Jung: Zato što je nepoznato stoga je kontaminirano s nesvjesnim?

Miss Wolff: Na strani nesvjesnog i stoga dobija važnost.

Prof. Jung: Da, vrstu simboličke važnosti. Ali, zašto bi to bila smrt? „Tada vaše Sopstvo želi da umre“, znači smrt.

Miss Hannah: Ako ego neće da živi kao što to Sopstvo želi, da živi svoj život u potpunosti, tada se obično čini da Sopstvo želi da umre. Ja mislim ako ono ne može pridobiti pojedinca da prihvati individualni problem ili zadatak to je onda kao da ono hoće smrt – kao da bi ubijanjem dobilo priliku da pokuša ponovo.

Prof. Jung: Ali, možete li nam to objasniti?

Miss Hannah: Ja mislim da je to upravo bolestan put kojim je krenuo, apatičan.

Prof. Jung: Zar ne postoji neki drugi način?

Mrs. Baumann: Prihvatanje života takođe znači prihvatanje smrti u ubičajenom toku stvari.

Prof. Jung: Pa, to nije sasvim takvo značenje ovđe. On kaže: „Za vas koji više ne možete stvarati izvan sebe“. To je nešto novo, to pripada epohi. „Ali, sada je prekasno za to, tako da tvoje Sopstvo želi da umre“. Vidite, on pretpostavlja da u neko drugo vrijeme Sopstvo ne želi da propadne nego želi da živi; to je baš sada da „želi umrijeti“.

Mrs. Fierz: Zar to takođe nije neki indijski aspekt – stvaranje i opet poništavanje stvaranja?

Prof. Jung: To je veoma mnogo ono na što Mrs. Baumman aludira, ali prema mojoj ideji to je malo previše akademski ili filozofski. Niče se mnogo više bavi stvarnim vremenom nego s opštim aspektom svijeta koji živi ili umire – poslije rađanja, smrti i ponovnog rađanja. Ovo je karakteristično za filozofiju *Upanišada* i kasnije to isto pronalazimo kod Ničea u njegovoj ideji o vječnom vraćanju stvari. On ovdje govori o određenom vremenu, to je sada da Sopstvo želi da umre.

Miss Wolff: To mora da je hrišćanska ideja. U hrišćanstvu treba otići izvan stvarnog stanja kako bi ponovo dostigli iskonsko stanje u kojem smo slični Bogu.

Prof. Jung: Da, to je slučaj. Podcjenjivači i prezirači tijela bilo bi kasnije hrišćansko stajalište prema kojem se mora prezirati tijelo jer je nepodesno i uvijek uči različitu istinu od one duha; tijelo mora biti potisnuto ili kontrolisano, uklopljeno u određene forme, i ne treba slušati njegova učenja. Stoga je proganjanje tijela u crkvi glorifikacija duha kroz ponižavanje tijela. Kada je svetac trunuo za vrijeme svog života zaudarajući na trulež, i kada su pustinjaci i fakiri odlazili u pustinju i osušili se od žeđi to je bio znak Božje slave. U Novom zavjetu imamo poznati pasus u kojem Hrist govori o onima koji su se kastrirali radi kraljevstva raja. On vjerovatno aludira na Galloi, Astartine svještenike koji su se javno kastrirali, ti ne baš ukusni simboli nošeni su na čelu specijalne povorke. Činjenica o kastriranim Galloima bila je javno poznata širom Bliskog Istoka. Na svu sreću, mi ništa ne znamo o hrišćanima koji su se kastrirali radi kraljevstva raja, ali se Hrist morao pozvati na neku dobropoznatu činjenicu. To bi bio najpakleniji grijeh među Jevrejima, tako da ne možemo pretpostaviti da se to na njih odnosi; i tada nije su postojali hrišćani, već samo njegovi učenici. Međutim, znamo da se kasnije Origen kastrirao radi kraljevstva raja i moguće je da se vjerovatno takav slučaj dogodio. To je opšte-hrišćanska ideja da je svijet uzaludan i da će propasti poput

Hrista, i da je kraljevstvo koje će doći poželjna stvar. Mi ovđe živimo kratko vrijeme i moramo se pripremiti za vječne palate.

Da tijelo ne bi trebalo imati značenje je, naravno, protivurječno semitskom temperamentu koji vjeruje u glorifikaciju svijeta; to je proročki impuls za stvaranjem, ne kraljevstva raja već kraljevstva zemlje u kojem vladaju mir i pravda. Jevrejin ima temperament reformatora koji stvarno želi da stvori nešto u svijetu; kada Semiti govore o kraljevstvu savršenstva oni misle da je ono ovđe, slava ove zemlje i to isključuje multilaciju (osakaćenje) tijela. Ništa ne mora biti osakaćeno. Čitav svijet mora doći do stanja u kojem će gubavci biti izliječeni, i lav će leći sa jagnjetom; to je sve propovijedao Isaija, stanje raja. Kao što kabalisti, na primjer, imaju ideju da je poslije grijeha prvih roditelja Bog pomjerio raj u budućnost, što znači da će raj doći; on će biti stvoren na ovoj zemlji. Ali, Hristove riječi su u flagrantnoj kontradikciji sa ovim učenjem. Njegovo kraljevstvo nije od ove Zemlje. To je duhovno, transcendentalno kraljevstvo budućnosti, i on kaže da ono nije niđe drugo nego u nama, naglasak je na duhovnoj strani. Tijelo će se ograničiti. To nastavlja da bude slučaj kroz Srednji vijek, ali na kraju tijelo se potvrdilo. Prvi pokušaj je bila Renesansa u kojoj se pojavilo prilično vidljivo; to se vidi u umjetnosti tih stoljeća. Pogledajte takozvane naivece, naivece u slikarstvu, sa tim neobičnim glavama i jadnim osakaćenim tijelima, gladne i bolesne, gubave. Zatim, jedan vijek kasnije tijelo je procvjetalo na čudovišan način, u Činkvećentu (Cinquecento) život na zemlji je glorifikovan. Oh, naravno, to je vodilo u Veliku Reformaciju. Jer je tijelo napravilo taj pokušaj da probije ozbiljna moralna ograničenja u ranom protestantizmu. Eksperiment se pokazao sumnjivim, no opet je polako rastao i u materijalizmu imamo potpuni trijumf materije.

Niče je u tom pogledu vrsta materijalističkog proroka, ali on spašava neke duhovne sadržaje. To baš i nije tijelo što on traži, već Natčovjek, čovjek koji je čak više od aktuelnog tijela, nova

kreacija koja nije ovo grubo tijelo, novo biće u kojem će tijelo vjerovatno biti u potpunosti subjekat volje. Vidite, to je ponovo vrsta duhovnog principa. On je prorok volje, čak volje izvan sebe, i to je vrsta transcendentalizma; on ne bježi od njega potpuno. Ali, ovđe je sasvim jasno da on misli na potejenjivače tijela, one koji preziru principe tijela i isključivo vjeruju u principe duha. I on kaže da Sopstvo tih ljudi želi da umre. Razlog je taj, kada poričemo važnom dijelu sebe pravo na postojanje, kad je nešto stalno već dugi niz godina, potisnuto i potopljeno tada ta stvar uvijek pokrene svoju osvetu u obliku suicidalne želje. Svaki oblik rascjepa u sebi, nakon nekog vremena, postaje personifikovan.

Na primjer, ako nađete da ste u nekom pogledu glupi, vi pokušavate da izbjegnute takve slučajeve u kojima glupost može izbiti u prvi plan, jer znate da ćete od sebe napraviti glupog magarca. I ako se on pojavi u inat vama, vi kažete: „Izvinite, moj glupi magarac je opet izašao. Ja sam magarac u određenom pogledu i on se ostvaruje bolje od mene“. To je personifikacija. Onda imate štalu u kojoj držite vašeg magarca, ali vi živite gore na spratu i poštovani ste gospodin. Mi smo tako učinili sa tijelom; stavili smo ga u štalu hraneći ga veoma bijedno – barem tako kažemo. Ali greškom, na predivan način, ono se često nahrani. Ako vas neko uhvati na djelu kad ste dolje u štali sa hranom za magarca, vi kažete: „Oprostite, tako sam slab. Žao mi je, i kajaću se“! I zatim brzo odete u crkvu i pokajete se što ste nahranili magarca. Dakle, naravno to nije ispravno; to nije korisno za mentalni i fizički razvoj magarca. Ali je niže Sopstvo dovoljno srećna pohlepna životinja koju uvijek ne možete spriječiti od hranjenja; ako to nije učinjeno legitimno, onda je nelegitimno. Tako je čovječanstvo pomoglo sebi velikim dijelom kroz nesvjesnost. Možda ste ostavili vrata od štale otvorenim i magarac je išetao napolje u noć i pojeo kupus u vrtu vašeg komšije, onda ste otkriveni i morali ste platiti štetu. Ili nije otkriveno i vi ste srećni jer nalazite magarca nahranjenog.

Ali, mi uskoro pravimo grešku razvijajući svijest do te mjere da smo počeli da imamo psihološki kriterijum. Razvili smo uvid i ne možemo poreći da smo ostavili vrata štale otvorenim i nije-smo sigurno svezali magarca; možemo reći da je to naš magarac koji je pojeo komšijin kupus, ne možemo reći da to nije problem i da smo sasvim bez njega. Ali, ima još mnogo očinskih ljudi – kada su svještenici imaju svoje male djevojčice koje ih potvrđuju, i nakon toga sa čudesnom milošću Božjom magarac se najeo. Deset hiljada stvari se dogodilo koje se očito nikad nijesu dogodile; blaženo su nesvjesni o tome što je učinjeno za magarca. Što više obraćamo pažnju na našu psihi, međutim, sve više smo svjesni stvari koje se događaju, ali nažalost znamo za svrhu za koju su učinjene. Tako, za nas tijelo postaje moralni problem. Što sa magarcem u štali? Nije pravi način da ostavimo vrata od štale otvorena. To se ne može raditi u budućnosti, moramo kupiti livadu na kojoj možemo hraniti magarca na legitiman način. Mora se priznati da postoji takva stvar. Jer ako to ne priznamo onda sa porastom količine morala, svijesti, pronalazimo vrlo efikasno sredstvo za zaključavanje vrata štale, i tada naravno magarac umire. I tada razvijamo suicidalnu želju.

Naravno, sa našom moći da čuvamo stvari zaključane i sakri-vene mi nijesmo svjesni da je to suicidalna želja. Ona može početi sa nekom smetnjom u stomaku ili stalnim zatvorom, ili ste užasno umorni, ili ne možete da hodate. Vjerovatno je nedostatak volje za životom početak suicidalne želje; mnoge neuroze imaju taj karakter. U agorafobiji nemate hrabrosti da pređete ulicu ili se prepadnete od velike gomile ljudi, ili se plašite ograđenosti; sve je to suicidalna tendencija. To znači da vaša volja za životom samo ide toliko daleko. Ona ne rizikuje u gomili, u otvorenom prostoru života. Vi ste već dovoljno osakaćeni i tražite situaciju u kojoj možete pasti, prag preko kojeg možete pasti, ili automobil koji će vas pregaziti; ljudima se događaju male nezgode koje su prosto prethodna priprema za veliku katastrofu

đe upadaju u lavinu, ili nešto slično. I nikom nije poznato, jer možemo prilično lako sakriti stvari od vlastite svijesti ili svijesti drugih ljudi.

Sada Niče objašnjava da je Sopstvo zaista taj koji ne želi da živi jer se neko na taj način lišava svog vlastitog eksperimenta. Dozvolite da pretpostavimo radi argumenta da postoji takva stvar kao Sopstvo, taj živi potencijal koji je važan za opstanak našeg duha, kao i našeg tijela – oboje su u biti isto. Sasvim sigurno ego volja nije isto što i volja Sopstva, naša Sopstvo – volja ne želi isto što i ego – volja. Zašto je Sopstvo stvorilo tijelo? Ne znam zašto nijesmo vjetar; mogli smo biti oblici stvoreni od vazduha i izvan seksa i nagona, probave ili takvih neprijatnosti, ali je činjenica da imamo tijelo koje je stvorilo Sopstvo, pa moramo pretpostaviti da Sopstvo stvarno znači za nas život u tijelu, da živimo taj eksperiment, živimo naše živote. I ego ne treba da bira da li želi da živi ovđe ili tamo; moramo imati drugačiji kriterijum. Ne sumnjam da određene stvari znače da se ne živi, ali moramo saznati što su one. Kontradiktorni tabui i pravila nijesu dati od ega, niti od skupine ega, crkve ili čitave države; oni su samo policijski propisi – uključujući i naš moral koji je takođe policijski propis. Ali, postoji jedan zakon koji je teži i mnogo tačniji nego bilo koji drugi, i to je zakon Sopstva.

Prema tome, vi morate istraživati koji eksperiment Sopstvo želi da napravi. Sve što remeti taj eksperiment morate izbjeći, a što pomaže mora se proživjeti i na kraju ćete videti posljedice. Ako radite nešto što remeti eksperiment bićete kažnjeni mnogo strožije nego u zgradi policije. I ako radite nešto što bolje služi vašem eksperimentu imaćete blagoslov raja i anđeli će doći da plešu sa vama. Pomogli su vam zajedno. Imate bezbožno zdravlje i razvijate moći koje ranije nijeste imali jer ste poslušali ne ego, već tu volju Sopstva. Imajte na umu, ego nije taj koji želi da učini eksperiment. Ego često kaže: „Za Boga miloga, ja se samo nadam da ova stvar ne dolazi do mene“! Ako imate neđe

neki osnovani strah možete biti sigurni da je to upravo taj eksperiment Sopstva. Vidite, tijelo je sredstvo za život, ono mora da služi, i vaše Sopstvo vjerovatno ima posebnu namjeru sa njim. Naravno, niko ne može reći što je pojedinačni eksperiment, za nekog je ovo a za drugog ono, i ni za koga nije isto. I to je posve individualno pitanje. Budući da smo pojedinci naš eksperiment je pojedinačan i smisao u životu je da taj određeni pojedinac treba da ostvari sebe. Za njega ne čini smisao u životu da stvori gomilu bića koja ne pokušavaju da budu svoja. To je baš kao da je grnčar stvorio stotinu posuda koje ne žele da budu posude, i uvijek pokušavaju da budu nešto drugo. Ali, zašto ste stvorili posude? Očito je da morate biti posuda budući da ste svoreni kao posuda, i svaka posuda mora biti ono što je i mora funkcionisati kao posuda. Dakle, ako je eksperiment uskraćen Sopstvu nakon nekog vremena Sopstvu dojadi i kaže: „Dobro, eksperiment nije vrijedan truda, ja više volim da nestanem“. Kao što je njegova svrha osujećena ili iznurena tako ćete i vi biti umorni od života; vaš libido upravo odlazi kradom i napuša vašu visinu i suši se, i vi ostajete poput onog mladog sanjara kojim sam se bavio u mojim *Politehničkim predavanjima*; ostavljeni ste upravo kao zidna dekoracija, dvodimenzionalni, ravni i ne bacate sjenku. Tada ste prosto ljuska od sebe; stvarni život je prestao jer je eksperiment Sopstva odbačen. I tada je to baš ono što Niče kaže, Sopstvo želi da umre – nema koristi da nastavi taj eksperiment. To je jedna misao u ovom pasusu, ali postoje takođe i misli na koje aludiraju Mrs. Baumann, Mrs. Fierz i prof. Reichstein, da to pripada prirodi života, prirodi eksperimenta, da vodi ravno u smrt. Naravno, iz određene tačke posmatranja to je savršena glupost. Može se postaviti pitanje koja je korist od eksperimenta koji je učinjen u smislu uništenja života? Ali, glupost je u načinu na koji mi to posmatramo. Očigledno je da eksperiment ima za cilj da dođe do kraja; drugim riječima to nije eksperiment nego statički uslov. Eksperiment jedino ima smisla

kad je kraj na vidiku. Vidite, eksperiment ne stvara sebe već je stvoren; Sopstvo, mogućnost, pravi eksperiment i mogućnost koja ga je napravila ne dolazi do kraja. Prema istočnoj filosofiji eksperiment se može ponavljati nebrojeno puta – sve više i više, ako nije uspio. Ali, ambicija Istoka je da dođe do takvog stanja da nije potrebno ponavljati eksperiment – da je konačan, sva pitanja odgovorena.

Dakle, postoji nešto u prilog ideji da postoji vitalna mogućnost koja stvara jedan eksperiment za drugim; i budući da postoji takva mogućnost da stvori eksperiment, mora se videti da on dolazi do kraja. Posmatrati sa tog stanovišta ne čini se da je samo trčanje dolje, samo kolaps; stvarno je značajno prolaženje kroz eksperiment i kraj donosi rezultat. Kraj je rezultat koji posmatramo. Podvrgavate se čitavoj stvari da bi došli do toga zaključka. Eksperiment nije napravljen kako bismo nešto iznurili. On je pitanje i vi tražite odgovor. Da tragate za krajem i ne odupirete se kraju, živite sa izvjesnošću kraja, očigledno je način života koji želite da živite. Tada je on ispravno proživljen, zato što vi prihvatate zaključak o kraju eksperimenta, i to je u redu, zdravo. Ako živite sa stalnim otporom prema onome što može doći do vas, naravno vi se prosto odupirete izvršenju vašeg vlastitog eksperimenta. Pa, ideja da je smrt cilj, što je neizbježan zaključak eksperimenta, ovde takođe dolazi. I to se uklapa u Ničeov duboki optimizam da morate reći „da“ vječitom vraćanju stvari. I on to postavlja na taj način on kaže da morate imati hrabrosti za ponavljanje, morate voljeti život do tog stepena da čak možete reći „još jednom“.

„Da umre – to želi vaše Sopstvo, i zato ste postali prezirači tijela. Više ne možete stvarati izvan sebe.

I zbog toga ste sada ljuti na život i Zemlju. I nesvjesna zloba je u poprijekom pogledu vašeg prezira“.

Ovde dolazi malo nesvjesnog. Vidite, Niče *au fond* (fr. – u osnovi, pp.) već zna za nesvjesno; bio je svjestan Sjenke i to je najdublji razlog za ono što je on.

Mrs. Zinno: Željela bih da znam kako Sopstvo eventualno može da propadne; trebalo bi da mislim da će to biti nešto između ega i Sopstva.

Prof. Jung: Oh, to ne znači da bi Sopstvo propalo. Tako se vidi iz svijesti. Ako Sopstvo ne može sprovesti eksperiment tada ono ubija tijelo.

Mrs. Zinno: Ja mislim, ako je neko u kontaktu sa Sopstvom to je kreativna strana.

Prof. Jung: Ah da, vidite greška koju on čini je što poistovjećuje Sopstvo sa tijelom. I ovđe Sopstvo želi da uništi tijelo. To je tragedija igrača na konopcu i lakrdijaša na početku *Zaratustre*; igrač na konopcu, Niče čovjek je prekoračen, odbačen: i nije dobro. Ničeovo poistovjećivanje Sopstva sa tijelom je nelogično, tada vi nužno dolazite do zaključka ako je tijelo umrlo zbog toga Sopstvo želi da umre. To je njegov zaključak. Ali ako uzmete Sopstvo na način na koji ja predlažem, to je naravno nešto sasvim različito. Ja ne poistovjećujem Sopstvo sa tijelom. Tada je tijelo upravo jedan od eksperimenata u vidljivosti Sopstva, i tada možete reći: „Ako ta stvar neće da funkcioniše biće odbačena; ona nije dobra“. Možete videti kako se te stvari stvarno događaju u čovjekovom životu. Muškarac koji ne poslušava kada čuje poruku – znate to može biti i žena – uvijek me podsjeti što je divlji slon jednom uradio. Na plantažama banana imali su male kućice podignute na stubovima radi mrava, pacova i drugih štetočina, đe su skladištili svoje banane. I u takvom malom skladištu stara crnkinja je zaspala na vrhu banana kada je divlji slon upao na plantažu. Naravno, namirisao je zrele banane u kolibi i tako je poderao otvoren krov, gurnuo svoju surlu unutra i jednostavno je uzeo tu staru ženu i bacio je dalje, i onda unutra pojeo cijeli svežanj banana. Ona je vrišteći pala u grane drveta, ali nije poginula. To je ono što život čini. Život želi da ostvari svoje rezultate, i ako se onda sa njim ne povežete tada ste sasvim odbačeni kao ništa, kao da nikad niste postojali. I onda je eksperiment ponovo urađen.

Predvanje VI

27. februar 1935.

Prof. Jung: Ovde imamo niz pitanja koja su očito izazvana našom diskusijom o konceptu Sopstva prošle sedmice. Sasvim sigurno, ideja Sopstva je najmisterioznija. Sobstvo je simbolički koncept: ne može se reći što je; može se nagovijestiti što se pod ovim konceptom podrazumijeva, ali što je ono po sebi to se nikada ne može reći. Ono sakriva činjenicu o kojoj postoji samo djelimična svijest, o njemu se može razmišljati samo djelimično. Djelimična svijest o Sopstvu je svijest; ego svijest je taj dio Sopstva koji je rasvijetljen i koji je neposredno dostupan za naše rezonovanje i rasuđivanje. Ali, nesvjesno je prosto nesaznatljivo i mi mu neposredno ne možemo pristupiti. Ono nam je indirektno dostupno kao, na primjer materija ili priroda kao cjelina. Potrebni su nam mikroskopi ili najkomplikovaniji fizički ili hemijski aparati da bi otkrili prirodu stvari, da bi prodrli u prirodu transcendentnog objekta. Naša iluzija o materijalnim ili fizičkim fenomenima samo je iluzija; dodirujemo površinu stvari, ali o unutrašnjosti ništa ne znamo. Naravno, nauka je otkrila brojne metode koje nam dozvoljavaju da prodremo u mnoge tajne do izvjesnog stepena, ali konačni predmet je neshvatljiv – on je van našeg poimanja jednostavno zato što je priroda svijesti ili psihe, pomoću koje shvatamo, sa kojom pokušavamo da razumijemo, potpuno različita od prirode objekta. Dakle, on je hipoteza. Možda i nije takav. Ali, ako bi transcendentni objekat bio jednak sa psihom tada bi naravno imali neko apsolutno razumijevanje, mada ga nikad ne bi saznali. Zašto ga nikad ne bi saznali?

Mrs. Baumann: Zato što bi bili sa njim identični.

Prof. Jung: Naravno. Dakle, mi nikada ne možemo reći da li se transcendentni predmet sastoji od psihe, ili ne. Jer da znamo da smo naše razumijevanje, jer je kognitivni proces psiha i ono

što nalazimo u psihi mi smo naravno nesposobni da ga shvatimo. Mi jednostavno projektujemo, pretpostavljamo da je ono što opažamo psiha, ali to nije dokaz da je to tako u stvarnosti. Materijalni objekat po sebi može biti nešto različito od onoga što zovemo „psiha“; budući da nikad ne izlazimo iz psihe, ne postoji šansa da ćemo steći bilo kakvu sigurnost u našem prosuđivanju o transcendentnom objektu. Ne čudi stoga da diskutiraja o konceptu Sopstva, koje djelom pokriva našu svijest a djelom ono što je izvan naše svijesti, izaziva mnoga pitanja. Dakle, ovđe je pitanje Mrs. Strong: „U diskusiji od prošlog puta kad ste istakli superiornost Sopstvo – volje nad ego – voljom čini se da dodjeljujete negativnu vrijednost ego – svijesti u svom odnosu prema ukupnosti pojedinca. Ali, bila bi istina da ego vremenom daje vrlo pozitivan doprinos stvaranju Sopstva – čak i djeluje kao provjera ili uređujući faktor na oblik stvaranja“?

Žao mi je ako sam ostavio utisak da potcjenjujem svijest ili da pokušavam da naglasim njenu inferiornost, mislim da sam nagovijestio da je svijest upravo suprotno neophodna za Sopstvo jer je organ svjesnosti Sopstva. Ovo pitanje pokazuje koliko treba biti oprezan u diskutovanju o tako vrlo zamršenoj filozofskoj stvari. Kada sam rekao da je svijest veoma ograničena u poređenju sa velikim neodređenim prostorom nesvjesnog to ne značim da potcjenjujem njenu vrijedost i značaj. Ego svijest je jedan manji krug koji je sadržan u većem, ali to nije potcjenjivanje ili umanjivanje vrijednosti svijesti, taj manji krug može biti od ekstremne važnosti, čak i od jedog uzvišenog značaja u poređenju sa ogromnim prostorom nesvjesne psihe. Ako je nesvjesna psiha lišena akutne svijesti to bi bio samo dobitak za ono što zovemo ego svijest. Vidite, moja ideja je da li možemo razumjeti više od nesvjesnog – bilo da je ono lično, impersonalno ili super lično – to je sve isto po tome što se čini da je veoma slabo. Ako u njemu i postoji neka svijest ona je zamagljena i zatamnjena. To bi objasnilo zašto je priroda osjetila potrebu za

naglašenom sviješću; to je bilo nevjerovatno dostignuće prirode da ju je stvorila. Ako želimo da potapšemo prirodu po ramenu zbog nečega to bi bilo zbog proizvođenja svijesti. To je bilo jako lijepo od prirode, stvarno dostignuće.

Tek od zore svijesti postoji svijet; prije toga nije bilo ničega jer niko nije znao da nešto postoji. Možemo pretpostaviti da Bog zna o stvaranju, ali to je samo pretpostavka. Tek od kad smo stekli svijest znamo da postoji svijet– barem ja znam, i svako od vas zna sa postoji svijet. Od tog trenutka svijet postoji jer je poznato da postoji. Vidite, ako se svijet može kritikovati sa filozofskog gledišta, ako u čovjeku postoji potreba da istraži cjelokupni fenomen svijeta tada on mora praviti ovakve spekulacije. On će početi da filosofira i neminovno će postaviti pitanje: „Zašto treba da postoji svijest“. I mora doći do zaključka da niko ne bi imao potrebu stvaranja svijesti da nije osjetio znatnu zamagljenost i nejasnoću. Niko ne bi upalio svijetlo u ovoj sobi sada jer je dnevno svijetlo; samo ako je mrak neko će stvoriti svijetlo. To je poput starog Diogena koji je došao u Atinu na trg u toku dana sa lampom; ali je upalio svijetlo da bi tražio čovjeka zato što nije bilo ljudi u Atini. Dakle, ako priroda stvara svijest moramo pretpostaviti da je to zbog njene potrebe za svijetlom, a da je najvjerovatnije prije toga bilo sasvim mračno.

To se može postaviti malo bliže zdravom razumu zamišljanjem primitivnog čovjeka kao prilično zbunjenog bića oko kojeg je opšti mrak. Vrlo često su se spoticali i osjetili su potrebu da zapale vatre u mraku. Bilo im je potrebno da imaju određenu količinu svijesti jer su saznali od ljudi koji je imaju da im je bolje nego onima koji je nemaju. Dakle, ona je postala manje ili više moderna i do danas se moda sve više povećavala, i sada imamo opštu modu nošenja svijesti; postoji i opšta potreba za sviješću jer je bez nje tako mračno. I tako je Tvorac trebao svjetlost ili naglašenu svijet i zato je stvorio biće koje ima svijest i koje je svjesno trodimenzionalnih stvari koje takođe imaju kvalitet vremena.

Dakle, ako je to slučaj, ako je samo svijetlo svijeta ono što znamo o našoj svijesti o svijetu, tada možemo reći da je čovjekova svijest od ogromne metafizičke važnosti. To je jedino oko koje vidi božanstva. Stoga je u svakoj katoličkoj crkvi, pa čak i u svakoj protestantskoj crkvi božanstvo predstavljeno kao zračće oko u centru trougla, ogledajuća slika ljudske svijesti. Sa tim smo proglasili Boga kao oko, i ta naša svijest je to oko; drugim riječima, Bog je stvorio čovjeka tako da on može videti u mraku.

Ja ne želim da idem u metafizičke spekulacije – to radim samo zbog toga što se odnose na našu psihologiju; to je psihološka činjenica da čovjek na takav način spekuliše i na taj način naša svijest funkcioniše. U svakom pojedincu to je isto; posjedujemo ogromnu neograničenu nesvjesnost i samo je jedan dio određen, da li je to središni dio ne znamo; vjerovatno nije. Možda ima isti odnos prema centru kao naša Zemlja prema Suncu. Središte sunčevog sistema je Sunce, i naš centar, naš svijet, se okreće oko Sunca; mi smo djeca Zemlje i naš svijet se relativno ekscentrično odnosi prema centru, kao što se Zemlja relativno ekscentrično odnosi prema Suncu. To je moguće, naša svijest takođe može biti kao planeta koja se okreće oko centralnog nevidljivog sunca, naime, oko pretpostavljenog centra nesvjesnog koje se zove Sopstvo jer je centar svjesnog i nesvjesnog.

Tako da je doprinos svijesti apsolutno jedinstven, ali ona je, naravno, ograničena; pod određenim aspektima ego uopšte nije moćan. Samo što se tiče poslova koji se dešavaju u trodimenzionalnom prostoru i koji se tiču vremena ego je na vrhu stvari. Ali, đe god se nešto postigne izvan tako ograničenih uslova kao što su prostor i vrijeme kolektivno nesvjesno je vjerovatno od mnogo većeg značaja. Karakteristično je da što ste više postovječeni sa sviješću to više pokušavate da zanemarite Sopstvo, da mu se više oduprete, da ga više ošjećate čak i kao neprijateljsku silu – dok je u stvarnosti ono centar vašeg stvarnog života. Vidite, odvojena svijest – odvojena je na pogrešan način,

mislim, kad se identifikujete sa sviješću – uvijek pokušavate da upalite neku vrstu električnog svjetla i spriječite svjetlost Sunca. Ali, samo bi budala isključila svjetlost Sunca jer je naj-nezdravije živjeti sa električnom silom, sa kompenzatorskim vještačkim suncem.

Miss Baumann: Rekli ste prošli put da čovjek treba da napravi eksperiment života. Ja vidim neku protivurječnost u ideji o „privremenom životu“.

Prof. Jung: Naravno, postoji vrlo jaka kontradikcija. Prvo, moramo shvatiti što ja određujem kao privremeni život. Ja pod tim mislim da neko živi pod određenom pretpostavkom. Tipični primjer je *fiils a papa* (fr. – tatin sin, pp.), mladić čiji otac ima potrebnu sumu kapitala pa mladić živi pod vrstom tihe pretpostavke da će otac sve platiti. On nema potrebu raditi ili biti odgovoran jer ima potreban bankovni račun. Tako on može živjeti - Bog zna kako – sve i svašta što nikad ne bi sanjao u životu kad bi znao da iz svog džepa mora da plati tu čitavu stvar. On živi u nekoj vrsti sna. Pa, takav mladić ne pravi eksperiment od svoga života, već eksperiment života, nekog života, vrstu zamišljanja. On zamišlja da je pakao od čovjeka. Spekulise na berzi i naravno propada, ali on to uvijek može raditi jer živi na očevim parama. Ili bi mogao zamisliti da je veliki umjetnik ili sportista i ponovo traći godine i novac na pretpostavci. Tako da on nikada stvarno ne stiže do sebe. On nikad ne počinje da živi kao kad ne bi imao novac. Dakle, uklonite nešto iz njega ili ga napravite svjesnim činjenice da ga novac sprječava da živi svoj vlastiti život, i odmah će biti prisiljen na vlastiti život, na ono što bi inače radio kad bi zavisio samo od sebe. Tada bi izabrao tip života koji možete zvati njegovim vlastitim eksperimentom. Ali, to još nije eksperiment života; to je njegov eksperiment života ukoliko ga je svjestan. Vi znate, naša svijest, budući da je ograničena stvar pati od svih vrsta slabosti, bolesti i takvih stvari, tako da stvarno možemo zamisliti da je nešto naš zadatak, ili da

je neki put naš kada u stvarnosti to nije tako. To može biti greška zbog nasljedstva ili društvene sredine, na primjer. Onda u toku života morate saznati da li je put koji ste odabrali potpomognut od nesvjesnog, ili nije. Vrlo često imate iskustvo da čak iako živite u skladu sa vašim najdubljim uvjerenjem pronalazite da ste još uvijek kontrolisani ili ometani od vašeg nesvjesnog. Tada znate da vaša linija nije tačno linija Sopstva i da je morate ispraviti, tako da ćete vaš način uklopiti u način Sopstva. Ovo upadanje u liniju Sopstva je tako važno psihološko iskustvo koje ima mnogo značajno ime. Koje bi to bilo?

Mrs. Zinno: Tao.

Mr. Baumann: Da li bi ga mogli nazvati Individuacija?

Prof. Jung: Da, to su sinonimi. Sada dolazimo do pitanja Miss Hannah: „Da li smrt tijela uvijek želi Sopstvo. Ili može nastati iz uzroka izvan solarnog sistema (da tako kažemo), Sopstva i tijela? Na primjer, vi često kažete: „Ledeni projektil“ može ubiti“. (To je ledenica ispaljena od strane vrača). „Da li vi kažete da je to samo na snazi kada Sopstvo već želi uništenje tijela, ili bi vlastita svrha Sopstva bila poražena od strane vanjskog uzroka“?

To je pitanje koje je daleko izvan mogeg dometa. Ja nijesam Sopstvo. Ja nijesam uveden u tajne božanske volje, vi znate. To je pitanje previše metafizičko da bi se na njega odgovorilo. Ali naravno, imamo određena značajna iskustva; često se stiče utisak, na primjer, da ljudi umiru u pravo vrijeme i da je logično da su tada trebali da umru; bili su na kraju svog konopca. Ili se može reći da se njihovo Sopstvo složilo da je to bio trenutak iz mnogo razloga. Važan razlog može biti da tijelo nije više u formi da podnese veliku promjenu i tada je pojedinac podignut iznad svog tijela kao stara crnkinja koja je bila podignuta sa hrpe banana. Tada nema smisla živjeti dalje jer se stvarno kasni; vrijeme se promijenilo, uslovi su se promijenili i nečiji rad ili nečiji funkcionalni značaj postali su suvišni. Takvi ljudi lako umiru.

Izgleda kao da su se okolnosti, često na čudestan način podesile da postave zamku za njih. Ali, to je samo stvar za nagađanje, to je hipotetički, spekulacija. Takve su stvari izvan našeg saznanja. Ponekad možete vidjeti u horoskopima ljudi da je određena negativna pozicija njihovih zvijezda veoma primjetna i čini vjerovatnim da će u tom trenutku umrijeti; ili se možda san iz davnih vremena ispunjava sa smrću. Takve stvari daju naslutiti tajni pokušaj Sopstva da okonča sa čovjekom kad više nije dobar za svrhu Sopstva. Ali, ja vam ne mogu dati neki određeni odgovor.

Miss Wolff: Zar tačnije nije pitanje postoje li uzroci koji su strani Sopstvu koji uzrokuju smrt? Možete li uzeti za primjer određene slučajeva suicida ili nesreća za koje bi laik mogao reći da su se mogli izbjeći da je ta osoba više znala – da nije imala depresiju ili da nije slušala svoje snove? Zar se ne može reći da smrt nastupa jer je ta osoba sjedinjena sa ego stranom? Neposredni uzrok smrti izgleda mi kao da dolazi iz ego kompleksa.

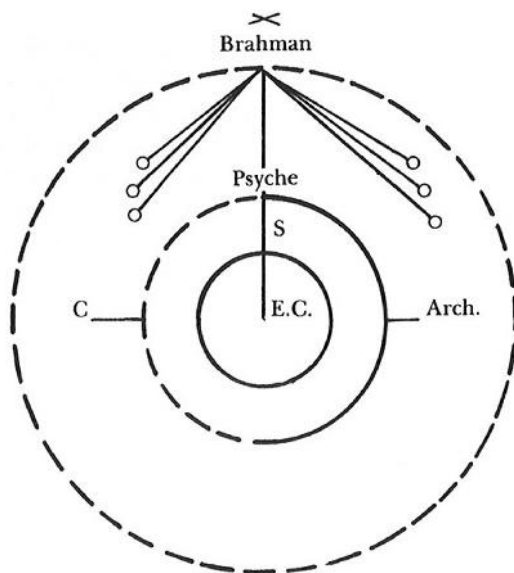
Prof. Jung: Dakle, mogli bi takođe postaviti pitanje kako je ego kompleks sposoban da ubije osobu? On nije dovoljno snažan; nema one izvore moći koje ima Sopstvo. I što se tiče ekstrazemaljskih i ekstrasolarnih uzroka smrti kako ćete znati o njihovoj prirodi? To je samo spekulacija. Priznajem da postoje slučajevi u kojima je stav ega: „Dakle, ako će se to i dalje nastaviti nešto strašno će se dogoditi“. Ali, to je đe Sopstvo konačno postaje bolesno od gluposti, ega – slučaj stare crnkinje koja sjedi na bananama.

Miss Kaufmann: Postoji predivna knjiga koja se bavi time, *Most na San Luis Reju*.

Prof. Jung: Da, kada most padne svi ljudi koji su na njemu na kraju su svog konopca; to je vrlo uvjerljivo sa psihološkog staništa. Dakle, mi sada ovđe imamo dijagram koji je uradila Mrs. Baynes. Da li bi bili tako ljubazni da ga objasnite?

Mrs. Baynes: Samo sam pokušala da sumiram dijagramsku formu za ono što mislim da vi mislite o Sopstvu. Ono što sam

htjela da pitam je: „Da li bi bilo ispravno reći da se Sopstvo sastoji od dva faktora, psihološkog faktora koji je kombinacija svijesti i arhetipova i metafizičkog koji sam tamo dolje napisala kao Brahman“? Naravno, nijesam mogla pokazati u mojem dijagramu da Brahman dolazi u čitav posao. Da li bi to bilo tačno?

- E = Ego = Centar djelimične psihe
- S = Sopstvo ili centar cjelokupne psihe
- C = Svijest
- 0
- 0 = Svijet fenomena
- 0

Prof. Jung: Dakle, to pripada čitavoj ovoj raspravi o konceptu Sopstva. To je veoma težak problem vjerovatno moram da ponovim čitavu priču. Vi znate, Sopstvo je granični koncept koji ja zovem simbol jer izražava nešto što inače drugačije ne može biti izraženo, zato ga potpuno ne razumijemo. Ideja o Sopstvu je sasvim nepoznate osnove. Psihološka definicija je da je Sopstvo cjelokupnost svjesnog i nesvjesnog i to zvuči sasvim određeno; čini nam se da znamo što je svijest i imamo sasvim jasnu ideju o nesvjesnom. Ali, reći da znamo da nesvjesno ide previše daleko; samo to o njemu znamo. Nesvjesno ima neku širinu koja može dospjeti bilo đe; apsolutno nemamo sredstvo za uspostavljanje određene granice. Kao što ne možemo reći đe svijest završava tako ne možemo reći đe završava nesvjesno, ili da li uopšte neđe završava. Koncept koji sadži određeni faktor poput svijesti i neodređeni faktor kao što je nesvjesnost nije naučni; što više on je metafizički po svojoj prirodi, *per definition* (fr. – po definiciji, pp.); on prevazilazi sebe. Stoga ga ja nazivam simbol.

Simbol za mene nije znak za nešto što ja znam kao što su krilati točak na kapi željezničkog službenika ili frojdovski simboli, ili takozvani frimasonski simbolizam – to su prosto znaci za nešto što mi vrlo dobro poznajemo. Simbol je izraz za stvar za koju samo znamo da postoji. Ja je ne znam. Pa, Sopstvo je živi simbol jer označava nešto što znamo da postoji znamo da postoji ukupnost svjesnosti i nesvjesnosti jer smo mi živi primjer toga. Sopstvo izražava naše priznanje o stvari koja zapravo postoji, ali o kojoj ne znamo dovoljno. Ona nas prevazilazi, ona je veća od nas. Zato je ja zovem koncept Sopstva; to je najbolji izraz koji ja znam. Sopstvo je izraženo figurom Hrista, na primjer; u srednjovjekovnoj filosofiji bilo je *lapis philosophorum*, ili je bilo materica, zlato, *Tinctura magna, quinta essentia*. I Gral je bio simbol Sopstva, a i krst. U primitivnijim fazama i kralj je bio simbol Sopstva jer je uvijek bio božanske prirode u isto vrijeme. Ili određeni bogovi. Od početka istorije Sopstvo je skoro uvijek bilo

predstavljeno bogom – čovjekom. Onda naravno, na nižim primitivnim nivoima to je fetiš, predmet koji je ispunjen božjim dahom, ili mojom manom, ili nekim neobičnim magičnim efektom.

Ovaj koncept je, kao što sam rekao, priznanje iskustva koje je veće od nas, mi ga ne možemo razumjeti. U njemačkom jeziku zvalo bi se *ein Erlebnis*, iskustvo. Neko takvo iskustvo nije naučno zato što nije intelektualno, ono je potpuno iracionalna činjenica. Psihologija je posebna nauka u kojoj je funkcija saznanja identična sa predmetom saznanja, i saznanje je dio psihe. Dakle, koristi se isti sistem da se prepozna sistem. U nekoj drugoj nauci vi ste u mnogo povoljnijoj situaciji jer ta nauka ima određenost predmeta. U mineralogiji na primjer, minerali su predmet saznanja jer se određuju kao različiti. Ako se ide dalje, ako se uđe u unutrašnjost atoma tada se upada u sumnju, tada ne postoji razlika između predmeta i psihe. Ali, minerologija nema potrebu da ide u detalje; to je beznačajno znati u korišćenju i postupanju sa mineralima. Predmet minerologije je različit od psihe i zato nema potrebe za brigu: može se koristiti vlastiti um da bi se razumjeli minerali, koji su različiti. Ali, kako bi bilo ako bi se koristili minerali da bi se razumjeli minerali? Tada bi metod saznanja u isto vrijeme bio i predmet saznanja, i ne možemo vidjeti kako je to moguće. Zato ljudi pitaju: „Da li je moguće da postoji takva stvar kao psihologija“? I to je stvarno legitimno pitanje.

Dakle, samo sa ograničenjem, baš kao što je neulaženjem u pitanje unutrašnjosti atoma minerologija moguća, tako u psihologiji, pod uslovom da posmatram određene psihičke procese iz određenog aspekta, tada ja mogu donijeti sud – stvarno mogu nešto reći o psihi ili o psihičkim procesima. Ali, moram pomenuti moje premise, stanovište sa kojeg govorim. Ukoliko ne ulazim u unutrašnju strukturu atoma ja se mogu baviti minerologijom, ali ukoliko ne ulazim u biće psihe ja dajem smisao psihologiji. Ali, ako uđem u stvarno biće psihe moram priznati - psiha je iracionalno iskustvo. Tako da u takvim finim konceptima kao

što je Sopstvo imate obje strane; s jedne strane ono je psihološki koncept koji možete definisati savršeno uredno, pa čak i koristiti na naučni način; ali s druge strane morate priznati iracionalnu činjenicu psihe koja je iskustvo, stanje bića. To je kao da pokušavate napraviti nauku od slonova, recimo. Možete napisati poglavlje u zoologiji o slonovima, ali zapravo biti pod stopalima slona to je sasvim različito. U jednom slučaju vi sjedite u vašem studiju pisanja, te u drugom ste u prokletu nezgodnoj situaciji. Tako je i sa Sopstvom. O njemu govorite na savršeno prijateljski, školski način. Niko nije povrijeđen. To je sve lijepo i toplo, a nakon toga ćete jesti vaš obrok. Ali, ako treba iskustvo, dakle, vi ste pod slonom. Iako ne uvijek.

Tako da se te stvari moraju uzeti u obzir prilikom izrade ovakvih shema kao što je ova Mrs. Baynes. I ja ovde imam još jedan dijagram Mrs. Baynes koji takođe pripada prirodi Sopstva kao iskustva. Takve spekulacije i forme su nam potrebne čak iako diskutujemo o konceptu Sopstva. Ukoliko je Sopstvo naučni koncept, naravno krugovi, Brahman i takve stvari nijesu potrebne; naučni koncept Sopstva završava se iskazom da je ukupna suma svjesnog i nesvjesnog i onda svako stiska ruku i odlazi kući i spava. I to je u redu, i to je kao što bi trebalo biti. Ali, ako neko pita: „Koliko se daleko nesvjesno pruža? Što je nesvjesno“? Tada ste u smoli, zaglavili ste se i onda morate priznati da ovde počinju slonovi, i oni su stvarni.

Miss Kaufmann: Ja mislim da postoji ista teškoća i sa filozofijom.

Prof. Jung: Da, to je vječni problem sa filozofijom da je svijet čovjekovo iskustvo, i onda oni idu i razgovaraju o njemu. On je puno sigurniji za razgovor i to ljudi više vole. Pa sada, čim se bavite Sopstvom kao iskustvom čitava stvar se mijenja i divlje stvari iskrsavaju, jer ste tada suočeni sa planinama tame; to je isto kao stvarni boravak u džungli usred nekog probuđenog čopora slonova. Tako da pokušavate sve vrste stvari da bi dočarali opasnost i

izrazili ono što vidite. Od najstarijih vremena mislim na starog Pitagoru, na primjer ti ljudi koji su nosili postojanje svijeta i psihe u srcu pravili su takve dijagrame: krugove, kvadrate i trouglove. Izmislili su najneobičnije šifre kako bi izrazili to posebno iskustvo. I uvijek iznova, svijest se prepliće i ne prihvata ih, kaže sve je to koještarija, nonsens i izmišlja svjesnu filosofiju i svjesnu nauku koja je samo razgovor i korisno pravilo – palca. Budući da je filosofija razgovor ona je pravilo – palca: na primjer, kako postati profesor. I naučno istraživanje je način da otkrijemo novo pravilo palca za praktične svrhe ili bilo što drugo, kako da postanete profesor ili kako da postanete praktični i pomognete ljudima, kao na primjer u medicini. Postoje sve vrste primjena za bilo koje objektivno ili subjektivno pravilo – palca; čak i učene ljude možete podijeliti prema toj shemi. Na jednoj su strani subjektivci čije je pravilo – palca kako da postanu poznati, kako da kažu nešto što tjera ljude da sjednu, naćule uši i uzviknu: „Kako divno“! I sa druge strane su oni koji stvarno proizvode nove vrijednosti. Ali, sve je to nauka, svijet riječi, dvodimenzionalni svijet. Izvan toga je svijet u kojem vi stvarno doživljavate da svijet postoji, da ste psiha – psiha postaje vaša egzistencija.

Dakle, u sačinjavanju takve mape vi označavate Sopstvo kao iskustvo i to donosi mnoge stvari koje su previše upitne; vi osjećate da one postoje ali ih ne možete razumjeti. Tako da nema kraja stvarima koje će se stvoriti. Tada nauka postaje čovjekov očajnički pokušaj da označi suštinu stvari, stvari koje nijesu samo u glavi već i *forces interieures* (fr. – unutrašnje sile, pp.), vjerovatno ispod zemlje. Postoji latinski tekst koji kaže da su ovi korijeni niže u zemlji, znači da su u nesvjesnom. Dakle, kada slijedite život živog Sopstva on vas vodi u iskustvo koje je ispod i iznad, ili prije i izvan našeg vremena. Žao mi je ako sam prokleta nejasan, ali svi postajemo nejasni kada razgovaramo o iskustvu života jer je ono uvijek izvan; ako ne bi bilo mi bi bili bogovi. Život je vani, naš svijet je vani, naše cjelokupno biće je

izvan nas. Doživite ga i počecete da pravite ove očajničke pokušaje. (Ja ih zovem očajničkim jer je klub koji je preokupiran s takvim stvarima klub očajnika). Vi nužno postajete očajni kad dodirnete stvar koja je veća od vas. Sistem Mrs. Baynes je korištan ukoliko sam ga razumio. Rekao bih da je ispravan.

Mrs. Baynes: Prilično očajnički pokušaj!

Prof. Jung: Ali, ja egu ne bih dao to središno mjesto. Ja bih promijenio te dvije tačke okolo, nazvao bih ovu centralnu tačku Sopstvo, nedjeljiva tačka, a ego bih stavio u sljedeći krug kao neku planetu koja se okreće oko Sopstva, kako bi ostali u skladu sa harmonijom sfera koju počinjete da čujete čim se pojavite odozdo iz vode. Ako načulite uši vi ćete je čuti i Sopstvo ćete staviti u centar, a ego će biti u većem krugu. Vidite, u trodimenzionalnoj sferi ego izgleda veći od Sopstva jer Sopstvo nije trodimenzionalno. Koncept Sopstva podrazumijeva negiranje prostornog postojanja; četvorodimenzionalno je negiranje trodimenzionalnog, takoreći četvorodimenzionalni prostor je kompletna glupost. To je negiranje prostora. Zato je Sopstvo najbolje obilježiti sa *bindu* kreativnom tačkom; ego bi se pružao spolja u trodimenzionalnom prostoru i tada ga možemo načiniti većim, kao što nam Zemlja izgleda veća od Sunca iako je u stvarnosti Sunce mnogo veće. Stvari koje su najmanje u Sopstvu i za Sopstvo najveće su u prostoru, i vi sigurno možete zaključiti da su sve velike snažne stvari u spoljašnjem svijetu baš ništa u poređenju sa Sopstvom. Tako što više istražujete Sopstvo manje velike stvari vani znače, i to je ono što oni najviše mrze. To je razlog zbog kojeg se ovi desperadosi koji vide takva iskustva uvijek sakrivaju daleko, prave tajna bratstva. Oni idu u pećine i šume – ne u crkve već na tajna mjesta ispod crkve – izražavajući time da mogu okrenuti leđa velikim stvarima. I kao što velike kolektivne stvari misle o tome, one često optužuju tajna društva za sve vrste stvari, poput hajke i dreke protiv masona. U Italiji su ubili veliki broj njih; sve vođe italijanskih

---

slobodnih zidara optužene su da su klevetnici i protjerani su na neka ostrva jer ne vjeruju u kolektivni put, u velike stvari. Naravno, vidljive sile zemlje postaju ništa ako pristupite centru. Tako je to veoma opasan poduhvat o kojem se samo mogu upozoriti ljudi koji pristupaju ovom vremenu i prostoru – uništavajući nešto. Naučni koncept je savršeno siguran, ali uzme li se kao iskustvo i on je nesiguran.

Pa dobro, sa Sopstvom u centru apsolutno neproširenim i egom koje se okreće oko njega, objektivni svijet u kojem se ego kreće bio bi bezgranično širok, upravo prostor. Sada Mrs. Baynes obilježava svoj Brahman tom vertikalnom linijom koja bi bila strana uzdizanja: to bi stvarno bio pravi ugao na ravan. Naravno, takva stvar se ne može zamisliti jer prostor ne podnosi vertikalnu na sebe, ali bi to bila matematička definicija kao što je treća dimenzija vertikalna na ravan. Vertikalna na ravan je u isto vrijeme negiranje prostora jer prostor ima samo tri dimenzije; ako bi imao četvrtu dimenziju ne bi bio prostor. Umjesto njega onda postoji nešto apsolutno nevjerovatno, nezamislivo. Stoga, stavljanjem Brahmana tamo vi negirate prostor, i Brahman je upravo to, mogućnost svijeta – svijet po sebi možda – ali svijet nepoznatih kvaliteta koji utiče na naš svijet poput neke nedjeljive i stoga nevidljive tačke; on je neki apsolutni potencijal. Dakle, taj metafizički Hindu koncept Brahman koji simbolizuje ukupnost postojanja sadrži po sebi taj kvalitet koji poriče postojanje. Njegovo obilježavanje tačkom je praktično jer tačka nema širenje, a mi ne možemo pojmiti stvar koja nema širenje jer ona nije u prostoru.

S engleskog preveo i uredio: **Ilija Kapičić**